

# Jurnal teatral

Miercuri, la „Taganka“

O impresie pe care ar trebui s-o însemn (dar o voi ține minte oricum): melodiile ce însoțeau în moarte pe fiecare din eroinele spectacolului *Zorile sînt iar liniștite*<sup>\*)</sup>. Deopotrivă bocete și cîntece de leagăn, sfîșietoarele modulații aduceau, în cadrul convențional al scenei, lacrimile și suferința unui popor întreg. O simplă povestire de război, despre destinul tragic al celor 5 fete din detașamentul sergentului Vaskov, care pier, una câte una, în lupta cu nemții. Semnificațiile ei sînt însă tulburătoare și se prelungesc mult dincolo de sfîrșitul reprezentației. În holul întunecat al teatrului, așezate la capătul fiecărei trepte, pe scara ce duce spre garderobă, un șir de faclii aprinse, printre care pășesc tăcuți și înlacrimați spectatorii. Este omagiul — impresionant — pe care îl aduc creatorii de la „Taganka“ eroismului, viciilor omenești căzute jertfă în război. Regizorul Liubimov și scenograful David Borovski adresează publicului, odată cu spectacolul, prin această imagine simplă dar de neșters, un avertisment: *Nu uitați!* Cu gîndul ăsta pleci din teatru, și apoi îl simți urmărindu-te, pretutindeni, pe drumurile și în locurile unde sînt evocate urmele războiului. La Leningrad, pe înserat, în cimitirul eroilor, în pădurea solemnă și tristă, care adăpostește trupurile celor care au apărât viața orașului, mi-au revenit surprinzător de vii în memorie imaginile montării de la „Taganka“, pădurea și mlaștinile, copșitor sugestive, care au înghițit fragedele trupuri ale celor cinci fete, melodiile cu care le-a evocat personalitatea și le-a plîns moartea, Iurii Liubimov.

Relatări orale sau scrise, des repetate, îmi fixaseră mai demult trăsăturile acestui colectiv: modernitatea limbajului scenic, forța de șoc, expresivitatea teatrală a imaginilor (realizate prin fuziunea organică și armonioasă a tuturor componentelor: decor, lumină, muzică, interpretare), *spiritul de echipă*. Ceea

ce distinge cu adevărat trupa „Tagankă“ este atitudinea, *angajarea* tuturor creatorilor spectacolului față de ceea ce au de spus. Iar „cei de la Taganka“ (m-au convins pe viu) au întotdeauna de spus ceva foarte important și serios, ceva foarte grav. În zborul lor spre piscurile artei scenice, spre ceea ce e mai îndrăzneț și novator în ea, „cei de la Taganka“ nu părăsesc nici o clipă — asemeni lui Anteu — legătura cu pămîntul, cu tradiția spectacolului popular. *Zorile sînt iar liniștite*, mi-a confirmat apoi, ceea ce de asemenea mai auzisem, că virtuozitățile regizorale ale lui Iurii Liubimov merg mîna în mîna cu calitățile sale pedagogice, cu talentul de a lucra cu actorii. Alături B. Șapovalov (sergentul Vaskov) cît și artistele L. Komarovskaia, N. Saiko, M. Polițeimako, N. Șațkaia, I. Kuznețova au realizat, cu totală dăruire, cu perfecția profesionalismului de cea mai înaltă clasă, memorabile tipuri scenice, argument principal în *comuniunea* cu publicul.

Joi, tot la „Taganka“

Emoția și tulburarea de aseară sînt de durată: am optat tot pentru „Taganka“. Jurasem că, la înapoierea acasă, să nu spun și eu — ceea ce se repetă în mărturiile tuturor — despre publicul sovietic, despre fascinația pe care teatrul o exercită asupra lui, despre biletele vindute cu luni înainte și despre leit-motivul fiecărei seri, în fața fiecărui teatru: „n-aveți un bilet în plus?“ Dar cînd, cu două ore înainte de începerea spectacolului eu *Hamlet* (în regia aceluiași Liubimov și scenografia aceluiași Borovski), am văzut imensa masă de tineri și vîrstnici agîndu-se la intrarea teatrului, m-a cuprins spaima. Mi-am zis: atunci, dacă ajung să ajung în sală, îmi calc jurămîntul și voi pomeni și eu magicul cuvînt: „publicul“. Cu mari intervenții, și numai datorită solidarității feminine încheiate spontan, la fața lo-

\*) Povestire eroică de Boris Vasiliev, adaptare de Iurii Liubimov și Boris Glogolin.

cului, de reprezentanta revistei „Teatr“, de subsemnata, de perseverenta mea ghidă și de amabila E. Drozdova, regizoare secundă a teatrului, am pătruns prin „întrarea artiștilor“ în sala de spectacol. Mi-am luat carnetul și am notat, deci, subliniat : *PUBLICUL*. Este cel mai interesant fenomen, și cel mai spectaculos, pe care l-am văzut în U.R.S.S.

Nu faptul că am stat prima parte a reprezentației în picioare și că (în partea a doua) un „străin“ care plecase cu valjoara în mână, direct la aeroport, ca să prindă avionul spre casă, mi-a cedat locul, au făcut să-mi placă mai mult această a doua parte : evoluția actorilor la curtea regelui — splendoare picturală, cu neașteptate accente tragicomice; scena duelului, deosebit de originală și expresivă; finalul, de o măreție tragică, impresionantă. Numele lui N. Visotki era o cheazăie pentru reușita spectacolului. Concepția modernă a montării e însă uceri subminată de inconsecvențe stilistice. Spectacolul nu vâdește, în ansamblul lui, originalitatea și vigoarea, puterea de invenție, demonstrate cu o seară înainte.

Pînă la începerea spectacolului, am profitat de timp, uitîndu-mă la afișele din hol. Toate spectacolele memorabile, create de la apariția teatrului (1965 și pînă astăzi) : *Zece zile care au zgduit lumea* de John Reed, *Cei căzuți și cei vii* de Boris Vasiliev, *Pugaciiov* de Esenin, *Viata lui Galilei și Omul cel bun din Siciuan*, de Brecht, *Mama lui Gorki*, *Tartuffe* de Molière, *Ce-i de făcut?* de Cernișevski, *Ascultați!* de Maiakovski. Cu *Hamlet*, cu *Zorile sint liniștite* și cu premiera *Sub pielea Statuiei Libertății* de E. Emluşenko, repertoriul teatrului ilustrează și confirmă consecvent opinia programatică a lui Iurii Liubimov : „Înainte de toate, elementul principal îl reprezintă alegerea repertoriului. Poziția cetățenească și artistică a teatrului se manifestă neîndoios în alegerea materialului de lucru“.

#### Vineri, la „Ermolova“ — Moscova

Premieră : *Fratele meu mai mare* de A. Vampilov. Miine trimit la redacție în telegramă : „comedie lirică agreabilă, străbătută de caldă umanitate. Mesaj limpede, optimist. Spectacolul — tradițional în cel mai bun sens al cuvîntului. Timidă încercare de înnoire în decor. Toată sala veselă!“.

#### Simbăta, la „Maxim Gorki“ — Leningrad

*Balul absolvenților* de Rozov. Cunoscută și la noi; a jucat-o Teatrul Mic stagiunea trecută. Aici, la Leningrad, se bucură de un

succes deosebit. Te cred; spectacolul e regizat de faimosul Tovstonogov. Pe deasupra, se bucură de o distribuție extraordinară; aproape în întregime numai artiști emeriți și ai poporului. Într-un cadru simplu (patru pereți masivi în „calcio vecchio“, cu multe uși mascate, și cu o seamă de elemente de mobilier aduse dinspre culise pe rotile) se perindă o impresionantă galerie de tipuri umane, vigoaroase, de frapantă autenticitate. Farmecul și personalitatea cunoscutului actor de film Medvedev (în rolul lui Serghei) domină întreaga atmosferă, încărcată de nostalgie și tristețe. Descifrarea în profunzime, cu multiple și subtile nuanțe, a conflictului și a relațiilor dintre personaje, a conferit piesei — în substanța ei, sentimentală — nebănuite accente dramatice, semnificații sociale și umane, mult peste ceea ce s-ar putea întui la o simplă lectură a textului. Năucită de atîtea mari creații actoricești, am reușit totuși să-mi fixez cîteva preferințe : I. Makarova, V. Kovel, A. Gai, V. A. Kuznetov, Z. Zabludovski și A. Olvina.

#### Duminică dimineața, la „Komsomol“ — Leningrad

Din nou o chestiune de atitudine. Conștientă de menirea sa în educarea tineretului, de crezul că fiecare generație nouă se naște încărcată cu un mesaj pe care trebuie să-l afirme, echipa de la „Komsomol“ a colaborat cu autorul Zorair Ilafian, pentru a realiza un bun spectacol din piesa *Cîntec de leagăn*. Spectacolul, regizat de A. C. Grigorian, a estompat, pe cît i-a stat în putință, păcatele scrierii — construcția stingace, nivelul literar destul de scăzut. În schimb, s-a relevat puternică ideea foarte îndrăznească a lucrării : nevoia de afirmare, de exprimare și de emancipare a tineretului, lupta lui cu prejudecățile, cu mentalitățile înapoiate, cu conformismul, cu existența călduță, la adăpostul marilor principii.

#### Duminică seara, la Teatrul Academic de Comedie — tot Leningrad

Îi promiseseam, cînd l-am cunoscut la noi în redacție, că, dacă voi ajunge vreodată în Leningrad, n-am să ocolesc „trupa lui“. E vorba de mult regretatul Akimov, Minunatul și sensibilul animator și om, lucidul, incisivul caricaturist și desenator, inteligentul regizor și pedagog, și-a pus pecetea nobleței sale pe firma acestui teatru. De atîtea ori, pe scenă sau în conversații particulare, ne-a destins frunțile cu umorul lui, cînd delicat, cînd sarcastic. M-am ținut de cuvînt. Pe el

nu l-am mai găsit. Spiritul lui, însă, materializat în nenumărate schițe de decor, în caricaturi, în machete pline de fantezie și vesele, e viu încă în încăperea-muzeu din incinta teatrului — odaie familiară, refuzată plîngerilor solemne, sumbrelor aduceri a-minte.

Am văzut, aici, *Căruța cu mere* de Shaw. Regia : Goliakov (discipol și urmaș demn și talentat al lui Akimov). Spectacolul mi-a lăsat impresia unei ștafete preluată și duse mai departe. Filiația spirituală, osmoza dintre generații se mărturisese armonios în elementele tradiționale și novatoare puse în circulație de acest regizor. Spectacolul, animat de o salubră causticitate, pune în lumină știința pretențioasă a stăpînirii și folosirii umorului, în toată gama lui de nuanțe — de la ironie, la sarcasm.

### Marți, din nou la Moscova, la „Malaia Bronnaia“

Ca și „Taganka“, teatrul zis „de pe Malaia Bronnaia“ e unul dintre cele mai spectaculoase puncte de atracție din peisajul atât de variat și atât de bogat al Moscovei. Și aici, o mare și cunoscută personalitate artistică — Anatolii Efros — își imprimă talentul său generos de regizor-animator. Cu *Omul din afară*, „cronică contemporană“ de Ignatii Dvoretki, echipa de la „Malaia Bronnaia“ a angajat demonstrativ un dialog cu spectatorii pe problemele celei mai fierbinți actualități. Pledoaria autorului în favoarea respectării principiului leninist, ca politicul să meargă mină-n mină cu economicul, a dobîndit în spectacolul lui Anatolii Efros o extraordinară putere de convingere. Termeni abstracti și rigizi, proprii unor anumite locuri de muncă (producție, organizare științifică, plan, ședințe, grafic), au obținut în cadrul sugestiv al scenei (pe care nu se află altceva decît o pădure de reflectoare prinse pe bare metalice orizontale, o masă lungă, acoperită cu postav verde și citeva scaune și, „mișcată“ de o baie sonoră, care ilustrează zgomotul specific unei mari uzine) — valoarea și incandescența unei mari bătălii în care ființa umană e angajată cu totul. Ideea omului cîstit și capabil, cu înaltă conștiință partinică, animat de talent organizatoric și spirit de răspundere, „care sfințește locul“, învingînd rutina, indiferența, comoditatea, conservatorismul, a căpătat viață și deosebit relief, forță de comunicare, atât datorită eroului (A. D. Gracev), cit, mai ales, chipurilor tuturor celorlalte personaje, magistral portretizate. Roluri mici, fără replică, s-au ridicat prin compoziție, gest și mimică la nivelul rolurilor principale, cărora cîțiva actori în vîrstă le-au conferit un contur pregnant, o savoare deosebită. Efros și trupa sa aduc cu această reprezentație un argu-

ment solid în susținerea ideii de teatru politic, angajat în cea mai substanțială contemporanitate.

### Miercuri, tot la „Malaia Bronnaia“

Dacă n-aș fi văzut *Fratele Alioșa*, dramatiizare de V. Rozov pe motive din romanul *Frații Karamazov* de Dostoievski, aș fi zis, poate, că am plecat totuși din U.R.S.S. sărăcită în zestreă mea de impresii, față de bogăția manifestărilor teatrale de aici. Efros — tot Efros — m-a emoționat de data asta, m-a cutremurat și m-a răscolit profund. Era atita lumînă pe scenă — atât de albă și de crudă — încît mi-am zis, la început, că acolo nu poate exista nimic misterios. Mă îndoaam că poate fi ceva tainic acolo; mi s-a părut că dau de la început de miezul acțiunii, de simburile dramatice al acestei tulburătoare dezbateri etice și filozofice, despre adevăr și neadevăr, despre dreptate și nedreptate, despre omenie și neomenie. Nu, nu e deloc nevoie de obscuritate ca să fie despuiată — și apărută — „taina“ unei opere. Efros a așezat în maximă și strălucitoare lumînă viața de suferințe și nedreptăți a familiei nefericitului căpitan Sneghirev și asta a făcut ca ea să apară și mai întunecată, și mai dure-roasă, și mai plină de mister și de zbucium. Spectacolul lui Efros va fi, probabil, pentru mine, multă vreme de acum încolo — pentru spiritul său adine și autentic dostoievskian, pentru trăirea paroxistică, în zonele de absolut ale sentimentelor, iar în privința manierei de joc, pentru echilibristica dintre nebunie și conștiință — un punct sigur de referință. Memorabilă e creația unor mari actori. L. Durov face o compoziție magistrală (în căpitanul Sneghirev). Jocul său are o agitație uimitoare, cu treceri bruște, electrice, de la nefericiri abisale la mici bucurii și străluminări de o clipă, treceri la care nu știi dacă trebuie să rizi sau să plîngi. De asemenea, A. Gracev (de astă dată mai reținut decît în ipostaza de aseară, dar cu mult mai profund patetic) a înfățișat un Alioșa Karamazov animat și transfigurat de idealul său dogmatic, absolut și abstract. Au fost aceste două interpretări calea prin care am receptat atât de cutremurată puternicul mesaj umanist al lui Dostoievski — Efros.

Valeria Ducea